

עולת שבת בישבתו

חקת - בלק

מתורתם של רבותינו הקדושים ממונקאטש

תוכן ענינים

ניצוצי אור

חק בלי טעם – כדי שלא לעורר קטרוג / עשיית מצוה על דעת הצדיקים / תכלית הידיעה שלא נדע / אהבת תלמיד חכם – מבלי להרהר אחריו / סם החיים וסם המות / ענותנותו של משה רבינו / בתשובה רואים חפץ האדם בביאת הגואל / מיתת צדיקים מכפרת כפרה אדומה / מסירת נפשו של הצדיק בעד בני דורו / 'ומתלמידי יותר מכולם' / שלשה הרים במראה הסנה / כח העמלק רק בעת פירוד ומחלוקת / עמלק שולט רק באלו החכמים בעיניהם / מנסי קריעת ים סוף: אוהבים זה לזה / כח הפועל הנפעל / התורה חקוקה בלב כל ימוחק / 'הנשיא הוא הכל' / אכילה ושתיה רק לצורך עבודת ד' / יוצאים ממצרים בכל יום ויום / ברכת עם ישראל / 'ברכת ד' תעשירי' / 'זה' בים סוף ו'זה' לעתיד לבוא / בכח ישראל לשנות את הזמנים והשעות / לדבר רק כפי רצון ד' חידוש לבלעם / ישראל בדודים ואין לנו חשיבות בגוים / ישראל בעצמם היו ראויים לנס / אהבת תלמיד חכמים – מבלי להרהר אחריו / מצוה חוקיות משפיע שפע בלי טעם / הכל בכח האמונה לגאולה / אצל הקב"ה אמירתו היא עשייתו / 'יכולני לפטור כל העולם מן הדין' / 'שיותי ד' לנגדי תמיד' / בתי מדרשות רק כאהל עראי / 'אשורי המחכה ויגיע' / גודל קדושתו של משה רבינו

ילמדנו רבינו

הזרעים בדמעה ברנה יקצורו

לבנת הספיר

זאת חקת התורה / ויראו כל העדה כי גוע אהרן / ויתפלל משה בעד העם / והנה ברכת ברך / אראנו ולא עתה.

הלכה ומנהג

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף.

דעה חכמה לנפשך

"הסר המצנפת והרם העטרה"

מילין שפירין

אפר פרה אדומה – לאחר החורבן

בענינא דיומא

שברי לוחות

יומא דהילולא

הרה"ק רבי יעקב משה מקאמארנא ז"ע

עולת שבת בשבתו

יוצא לאור על ידי:

הוצאת אמת

אור תורה מונקאטש

מכון להר"ל ולהפיץ ספרי רבותינו הקדושים

Published By:

Emes Publishing Inst.

Ohr Torah Munkacs

P.O.B. 393

Brooklyn, New York 11219

Tel: 347.408.5208

Fax: 718.504.3526

Email: EmesOnline@gmail.com

כל הזכויות שמורות ל:

הוצאת אמת

Copyrighted © 2020 by:

Emes Publishing Inst.

All rights reserved to publisher

The entire text has been newly

edited designed and set.

No part of this book may be

reproduced in any form,

including information storage

or retrieval, in whole or in part,

without written permission

from the copyright holder

רובי המאמרים הופיעו

בליני' 'חודש בחודש'

שיצאו לאור על-ידי:

איחוד חסידי מונקאטש

עימוד ונגרפיק

אלעזר בראדי

929.301.6149

ניצוצי אור

◇◇◇◇◇ עשיית מצוה על דעת הצדיקים ◇◇◇◇◇

ויקחו אליך פרה אדומה (יט. ב)

"ויקחו אליך" היינו על כוונתך, מאחר שלמשה בלבד נגלה טעמה, וכלל ישראל אינם יודעים סודה. לכן "ויקחו אליך", עליהם להתדבק בך, ולקיימה על דעתך וכונתך. וככה עצה בכל המצות למי אשר אינו מבין טעם וסוד המצוה, שיעשה המצוה על דעת הצדיקים.

אגרא דבלה

◇◇◇◇◇ תכלית הידיעה שלא נדע ◇◇◇◇◇

ויקחו אליך פרה אדומה (יט. ב)

וברש"י בשם רבי משה הדרשן: משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך אמרו תבא אמו ותקנה הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל. ותמוה דהלא כתיב "זאת חקת התורה" שהוא חק בלי טעם, ואיך דרש רבי משה הדרשן טעם.

וי"ל דהנה חטא העגל נסבב מחמת שאמרו (שמות לב, א) כי זה משה האיש

◇◇◇◇◇ חק בלי טעם - כדי שלא לעורר קטרוג ◇◇◇◇◇

זאת חוקת התורה (יט. ב)

פירש"י לפי שאומות העולם מונין את ישראל מה טעם יש בה לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה. ולכאורה יפלא, הרי להלן מביא רש"י בשם רבי משה הדרשן דיש בה טעם, כדי לכפר על חטא העגל, תבוא האם ותקנח צואת בנה. ואם-כן את זה יוכלו להשיב לאומות העולם.

אך התירוץ על-זה, שאומות-העולם רוצים להזכיר את חטא העגל כדי לעורר דין וקייטרוג, ועל-כן שואלים לנו על פשר מצוה זו, והיינו 'מונין' את ישראל באונאת דברים, כדי שנשיב להם טעמו של רבי משה הדרשן, ובכך נזכיר חטא העגל ונעורר על עצמנו קטרוג. וכדי שלא לעורר מדת-הדין, לכן אמר חוקה היא - בלי טעם.

שער יששכר

◊◊◊ כח העמלק רק בעת פירוד ומחלוקת ◊◊◊
 (קידושין ל, ב) דרשו על פסוק זה שאפילו האב ובנו שעוסקין בתורה נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים שנאמר "את והב בסופה".

ויש לפרש שהפשט והדרש של "והב בסופה" עולים בקנה אחד, כי גם בים סוף מתחילה חלקו זה על זה, שכן אמרו חז"ל (ילקוט"ש בשלה רלג) ארבע כתות נעשו ישראל על הים אחת אומרת נפול לים, ואחת אומרת נחזור למצרים כו'. והרי לבסוף נעשו אהבים זה לזה ואמרו שירה כאיש אחד בלב אחד. והיינו שגם זה בניסים שיהב להם בים סוף.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◊◊◊◊◊◊◊◊ כח הפועל הנפעל ◊◊◊◊◊◊◊◊

עלי באר ענו לה גו' באר חפרוה שרים (כא)
 (י)

פירש רש"י שהבאר הודיעה להם ניסי ד' בנחל ארנון (עיין רש"י לעיל טו). ויש לפרש, שהכתוב מודיע איך היה לבאר הגשמי הכח להיות הוא מפרסם ניסי ד', לכך אמר "באר חפרוה שרים", כלומר שלא היתה באר פשוטה, אלא באר שחפרוה שרים הם משה ואהרן (כפירש"י), וכח הפועל בנפעל, והבן.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◊◊◊◊◊◊◊◊ התורה חקוקה בלב בל ימחק ◊◊◊◊◊◊◊◊

במחקק במשענתם (כא, יח)

כשיהודי נוטה ליפול ח"ו, יתחזק במה שהתורה 'חקוקה' בלבו ולא תמחק משם לעולם, וזה למשען לו.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◊◊◊ כח העמלק רק בעת פירוד ומחלוקת ◊◊◊

ויבכו את אהרן גו' כל בית ישראל, וישמע הכנעני גו' וילחם בישראל גו' (כ, כט)

יש לפרש סמיכת הענינים. דהנה מה שבכו את אהרן "כל בית ישראל", פירוש רש"י: לפי שהיה אהרן רודף שלום כו'. ולזה אמר, שלאחר ששמע הכנעני - זה עמלק - על פטירת אהרן והסתלקות עמוד השלום בישראל, מיד "וילחם בישראל וישב ממנו שבי", כי כח עמלק הוא רק במקום שיש מחלוקות ופירודים.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◊◊◊ עמלק שולט רק באלו החכמים בעיניהם ◊◊◊

מלך ערד ישב הנגב (כא, א)

פרש"י "ישב הנגב - זה עמלק". וצ"ב למה קראו הכתוב בשם זה. וי"ל על פי הידוע מהבני יששכר שהביא מהחסידי היעב"ץ, שבשעת הגזרה, הנה בעלי האמונה פשוטה מסרו נפשם על קדושת שמו יתברך, מה-שאיין-כן החכמים החוקרים. וזה שרמזו הכתוב שעמלק "ישב הנגב", לצד דרום, כי עמלק שולט רק באלו החכמים בעיניהם, על-דרך שאמרו (בבא בתרא כה, ב) הרוצה להחכים ידרים.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◊◊◊ מנסי קריעת ים סוף: אוהבים זה לזה ◊◊◊

על כן יאמר בספר מלחמת ד' את והב בסופה (כא, יד)

פירש"י כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את והב וגו' כלומר את אשר יהב להם הרבה נסים בים סוף. ובש"ס

אמרם (פסחים קטז, ב) בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

ברכת עם ישראל

לא תאר את העם כי ברוך הוא (כב, יב)

עם ישראל ברוך בברכת "ומקללך אאר" (בראשית יב, ג). ועל כן לא תאר את העם, כי ברוך הוא בברכה שמה שתאר אותם יחזור על ראשך.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

ברכת ד' תעשיר'

לא תאר את העם כי ברוך הוא (כב, יב)

ברש"י: אמר לו אם כן אברכם, אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. יש לפרש, שרצה בלעם לברכם ויהיה אצלם הברכה בבחינת (קהלת ה, יב) עשר שמור לבעליו לרעתו, שהרי מי שיש לו מנה רוצה מאתיים. לזה אמר לו הקב"ה "אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא" מאת הקב"ה, וברכת ד' תעשירי ולא יוסיף עצב עמה (משלי י, כב).

כ"ק ארמו"ר שליט"א

זה' בים סוף וזה' לעתיד לבוא

גדר מזה וגדר מזה (כב, כד)

יש לפרש שרמז לו שלא יוכל להרע לישראל, כי יש להם "גדר מזה", היינו ממה שראו שכניה על הים ואמרו זה א-לי ואנוהו, ו"גדר מזה", היינו ממה שעתידים להראות באצבע ולומר (ישעיהו כה, ט) "הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו גו".

כ"ק ארמו"ר שליט"א

הנשיא הוא הכל'

וישלח ישראל מלאכים (כא, כא)

וברש"י: במקום אחר תולה השליחות במשה כו', שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל. ויש להבין כפילות הלשון "שנשיא הדור הוא ככל הדור", ועוד חזר ואמר "כי הנשיא הוא הכל". ויש לומר שבא להשמיענו שאכן הנשיא נחשב כהדור והדור נחשב כהנשיא, אמנם זה רק כשמתאחדין בדיעותיהן כדת מה לעשות. אך אם הנשיא והדר מחולקים בסברא, על-זה קאמר "שהנשיא הוא הכל", שבכהאי-גוונא יתנהגו כרצון וחפץ הנשיא, שהנשיא הוא הכל והוא קול ומכריע כנגד כולם.

חיים ושלום

אכילה ושתיה רק לצורך עבודת ד'

אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מן באר בדרך המלך נלך (כא, כב)

אין אנו כשאר האומות. אנו - כל אכילתנו ושתייתנו והליכתנו אינה אלא לצורך מלכו של עולם, להעלות ניצוצות קדושים שנתפזרו שם. וזהו "לא נטה גו" לא נשתה גו" אלא אם כן על-ידי-זה "בדרך המלך נלך".

כ"ק ארמו"ר שליט"א

יוצאים ממצרים בכל יום ויום

הנה העם היוצא ממצרים (כב, יא)

"העם היוצא ממצרים", בלשון הוה, שכל יום ויום הם יוצאים ממצרים, על-דרך

◇◇◇◇◇ ישראל בדודים ואין לנו חשיבות בגוים ◇◇◇◇◇

הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב (בג)
(ט)

אמרנו חז"ל על הפסוק (תהלים מד, כג) כי עליך הורגנו כל היום, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבנונו של-עולם אתה גרמת לי ועליך הורגנו, שאלמלי היה רשות לנו להתחתן עמם ולאכול ולשתות עמם, כשהיו שונאי ישראל נופלין בידיהן, היו מרחמין על בני בניהם ובנותיהם, אבל כעת שאין רשות להתחתן עמם, אין מרחם עלינו, וגם אין לנו שום התחברות עמם באכילה ושתיה. וזהו שאמר "הן עם לבדד ישכון", ולכן "בגוים לא יתחשב", אין להם חשיבות בגוים, להיותם בדודים בלי התחברות לשום אומה.

אגרא רכלה

◇◇◇◇◇ ישראל בעצמם יהיו ראויים לנס. ◇◇◇◇◇

הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב (בג)
(ט)

בתרגום אונקלוס: הא עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא ובעממיא לא יתדנין גמירא. כוונתו על דרך שאמרה האשה לאליהו (מלאכים א יז, יח) "באתה אלי להזכיר את עונני", ופירש רש"י עד שלא באת היו שוקלין מעשי נגד בני עירי והייתי ראויה לעשות לי נס, מה-שאיין-כן נגד מעשיך הטובים אין מעשי נחשבים לכלום. אבל אין זו הדרך ישכון אור, כי העיקר להיות טוב בעצם ולא להימדד ביחס לרשעים. וזהו שתרגם אונקלוס שעתיד הקב"ה להושיע את ישראל "בלחודיהון", ללא שקילת מעשיהם כנגד מעשה הרשעים, כי יהיו ראויים בעצמם לנס.

תפארת בניס

◇◇◇◇◇ בכח ישראל לשנות את הזמנים והשעות ◇◇◇◇◇

מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים
(כב, לב)

ברש"י: רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה. וצ"ב למה הזכיר ענין זה דייקא. ויש לפרש על-פי מה שאמרו חז"ל (ברכות ז, א) שכוחו של בלעם לקלל היה משום שידע לכון השעה שהקב"ה זועם. והנה בנתינת המועדים לישראל, ניתנה הזמנים בידם ותחת ממשלתם, כמו שדרשו חז"ל ("ר"ה כה, א) אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין כו'. וזה שאמרה לו, אתה מבקש - על ידי ידיעתך לכון השעה - לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה, הרי בכחם לשנות הזמנים והשעות ומבטלים כוחך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

◇◇◇◇◇ לדבר רק כפי רצון ד' חידוש לבלעם ◇◇◇◇◇

הדבר אשר ישים אלקים כפי אתו אדבר
(כב, לח)

אצל צדיקים אין זה שום חידוש, כי לעולם אינם מדברים ועושים כלום רק חפץ הבורא. מה-שאיין-כן בלעם, אשר "הוא הגבר אשר לא ישים אלקים מעוזו" (תהילים נב, ט), אלא מה שלבו חפץ, היה זה דבר חידוש ויוצא מן הכלל - כשהוכרח לדבר רק מה שרוצה ד'.

אגרא רכלה

◇◇◇◇◇ הכל בכח האמונה לגאולה ◇◇◇◇◇

לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך
באחרית הימים (כג, יד)

"אשר יעשה העם הזה לעמך", הכל הוא בכח אמונתם וצפייתם לגאולה השלימה "באחרית הימים".

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◇◇◇◇◇ אצל הקב"ה אמירתו היא עשייתו ◇◇◇◇◇

ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה
(כג, יט)

פירושו: וכי אצל הקב"ה שייך כלל שיאמר ולא יעשה, הלא אצלו יתברך אמירתו גופא היא העשייה, ודיבורו בעצמו הוא הקימה, והבן.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◇◇◇◇◇ יכולני לפטור כל העולם מן הדין ◇◇◇◇◇

לא הביט און ביעקב וגו' ר' אלקי עמו
ותרועת מלך בו (כג, כא)

ותרגום יונתן: יבבא דמלכא משיחא מיבבא ביניהון. יש-לפרש המשך הכתובים על-פי דברי חז"ל (עירובין סה, א): יכול אני לפטור כל העולם מן הדין מיום שחרב בית-המקדש ועד עתה שנאמר (ישעיה נא, כא) ושכרת ולא מיין, דהיינו על-ידי רוב הצרות שיש לנו בגלות המר והחושך הזה אנו נחשבים כשכורים ופטורים מעונש העבירות כי לא עשינו אותה בדעה שלימה. וזהו יש-לומר "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" דאף-על-פי שעשו ח"ו עבירות אין הקב"ה מענישם כי "ד' אלוקיו עמו" להצילו ולדונו לכף זכות מפני "ותרועת מלך בו" - "יבבא דמלכא משיחא מיבבא בינהון" היינו צרות הגלות וחבלי משיח, דמיום שחרב

◇אהבת תלמיד חכמים - מבלי להרהר אחריו◇

מי מנה עפר יעקב גו' תמות נפשי מות
ישרים ותהי אחריתי כמוהו (כג, י)

מבואר בדברי חז"ל שלעתיד לבוא יהיה שכר של חסידי אומות העולם, דלאחר כל הבריורין ישרפו עד לעפר, וינתן אפרן תחת כפות רגלי הצדיקים. ויש לומר שלזה נתאווה בלעם, שהגם שיהיו בחינת אפר תחת רגליהם, על-כל-פנים במחיצה אחת הם עם הצדיקים. ולזה כיוון באומרו "מי מנה עפר יעקב", אותן שהיו עפר תחת כפות רגליהן של הצדיקים. "תמות נפשי מות ישרים", כחסידי האומות, "ותהי אחריתי" - לאחר שאתברר באחריתי - "כמוהו".

נפארת בניס

◇◇◇◇◇ מצוה חוקיות משפיע שפע בלי טעם ◇◇◇◇◇

מי מנה עפר יעקב (כג, י)

בתרגום יונתן פירוש שכיון שראה בלעם שישראל שמים את הערלה - בשעת המילה - בעפר, אמר מי יכול למנות את זכותם. וצ"ב למה החשיב את נתינת הערלה בעפר יותר ממצות מילה בעצמה. אלא, כי על המילה בעצמה כבר אמרו כמה טעמים לשבח, וגם הרופאים אומרים כהיום שמילה מציל מכמה חולאים ר"ל. מה-שאין-כן שימת הערלה בעפר הוא מצוה חוקיות - בלי טעם נגלה (עיין תיקוני זהר תיקון כד), והמלעיגים ילעגו מזה. ולכן מגין זה עליהם יותר מעצם המצוה, כי מדה כנגד מדה מגיע גם להם שפע בלי טעם.

חיים ושלום

ילמדנו רבינו

הזרעים בדמעה ברנה יקצורו

תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - סעודת ר"ח תמוז תשמ"ו

חודש "תמוז" בגימטריא "הזרעים בדמעה" (תהלים קכו, ה). וירמוז שעבודת ד' בחודש הזה היא בבכי והורדת דמעות על גלות השכינה וצרות ישראל.

והנה ענין הורדת דמעות, חוץ ממה שהוא לכבוד בית מקדשנו, הוא גם תיקון לנפש וטהרה לנשמה. והוא על דרך שמבואר בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פ' נשא ד"ה והספיקות) על מה "שאמרו חז"ל (נדה יג, א) המוציא כו' כאילו שוחטי ילדים כו', והוא מחמת (מלכים א ג, טז) שתי נשים כו' מחל"ת ולילית, המחטיאין לאדם כו'. והתקנה לזה, להכניע כח לילית על יד דמעות שאדם מיל"ל על אדם כשר או בתפלה, וכח מחל"ת על ידי שמחה של מצוה [נ"ל, מחל"ה מלשון מחול ושמחה]. ועל פי זה מבואר בשם מו"ה יהושע העשיל מקראקא הפסוק (שמות כב, כח) "מלאתך ודמעך לא תאחר, בכור בניך תתן לי", כי 'מלאתך' אלו בכורים (רשי"ש), שהיו מביאין בשמחה להכניע מחל"ת, 'ודמעך' להכניע לילית, שלא יחטאו כו', ואז 'בכור בניך', היינו טפה ראשונה, יהיה לי, ודפח"ח".

ובדבריו הק' יש לבאר דרשתם ז"ל (סנהדרין כב, א) עה"כ (תהלים סח, ז) מוציא אסירים בכושרו"ת, אל תיקרי בכושרות, אלא בכי ושירות. היינו כיון שיצאו ממצרים וממ"ט שערי טומאה, הוציאים ד' בבכי ושירות, לתקן שתי קליפות הנ"ל. [ובמקום אחר

בארנו שזה הענין שחתן בשעת חופתו מוריד דמעות, ואח"כ משמחין אותו בשמחת חתן (עיין קדושת לוי ליקושים ד"ה חויה לרבנו), שאז מקיימים שתי הבחינות של מלאת"ך ודמע"ך כו', ואז מתוקן הכל כבראשונה, בבחינת בכור בניך תתן לי, והבן היטב.]

והנה הזמן גרמא לתיקון פגם זה הוא בחודש תמוז, והוא על פי מה-שכתב כ"ק אא"ז בעל מנחת אלעזר זי"ע (בשער יששכר מאמרי חדשי תמוז אב אות א), וזל"ק "בענין צירוף של שם הוי"ה בחודש תמוז [הוה"י], שהוא נרמז בדברי המן (אסתר ה, יג) וכל זה איננו שוה לי, ותיבות אלו הם בגימטריא לילי"ת(ת"ף). וזהו שאמר הכתוב (יחזקאל ה, יד) "הנשים יושבות מבכות את התמוז", היינו "הנשים" נוקב"א דקליפה הנו', "מבכות" - ברמז שמה לילי"ת, לשון יללה ובכי, "את התמוז" בחדש הלז" [ועיי"ש במה שכתב עוד בענין זה, וגם במה שכתב המגלה עמוקות (רנ"ב אופנים) אופן קפד, ותראה נפלאות מתורתנו הקד']. ויש להוסיף על זה, שכן תיבות "זה איננו שוה לי", בגימטריא "אלה ברכב ואלה בסוסים", והוא רמז לחיילות הטומאה והסמ"א (עיין בני יששכר מאמרי השבתות מאמר א אות י) אשר הם שולטים בחדש זה. ועל ידי בכיה של מצוה אפשר לתקן הכל. וזה שתמו"ז בגימטריא הזרעיים"ם בדמע"ה, להיות העבודה בו בדמעה.

ויבואר בזה גם ענין שנהגו אבוה"ק להדר ולחזור אחר סיום מסכתא אחרי ראש-חודש מנחם אב (עיין שער יששכר שם אות ח ואילך), שעל ידי אבלות בדברים הנוהגים מתקנים בחינת דמעה, ובסעודות מצוה נתוסף גם התיקון של מחל"ת.

ואפשר להוסיף, לבאר מה שנאמר "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו", שהשבים בתשובה שלימה ומתקנים בדמע מה שפגמו על ידי קליפת לילי"ת, אזי "ברנה יקצרו", זוכים לתיקון השלם על-ידי שמחה ומחלת. וזה שאמרו (תענית ל, ב) על-הכתוב (ישעיהו סו, י) "שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה" - "מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה", שהרי (יזמא לה, ב) הבא לטהר מסייעין אותו, היינו שהבא לטהר על ידי ילל"ה ובכי"ה על חורבן של ירושלים, מסייעין אותו להטהר בשלמות על ידי שמחה, והיינו שזוכה ורואה בשמחתה. ונראה שכן הוא גם בהיפך שזה הזוכה ומשתתף בשמחה של מצוה, זוכה גם להוריד דמעות של תשובה ולתקן של אשר פגם.

והנה על גאולה העתידה נאמר בנבואה (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ויש לפרש דהיינו שגם הגאולה העתידה תהיה בבחינת "מוציא אסירים בכושרות", על ידי "בכי ושירות", שכן על הגאולה נאמר (ירמיה לא, ח) בככי יבאו

ובתחנונים אובילים גוי, ועוד נאמר (ישעיה נה, יב) כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים
והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף.

לבנת הספיר

זאת חקת התורה (יט, ב)

וברש"י: גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה.

מספר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע:

להרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע, היה תלמיד אחד, חכם גדול, אשר העמיק הרבה בחקירת אלוקית ופילסופיא, עד שנכנס במבוכת הספיקות בעומק האמונה ר"ל, והפסיק מלבוא לרבו כדרכו. רבו ראה זה ברוח-קדשו, ונסע לתלמידו בפתאום, ואמר לו: ידעתי את אשר טמון בלבבך מבוכת וספיקותבאמונה, וזה בא לך מחמת שהעמקת יותר מדאי בחמישים שערי בינה. כי אלו הנ' שערי בינה הם באופן זה, שיש קושיא בחקירה ועל זה יש תירוץ, וזהו שער אחד. וכאשר נתיישב זה הקושיא, קשה על-ידי-זה עוד קושיא, ויש עוד תירוץ על קושיא הב', וזהו השער השני. וכן להלאה. ולמעלה עד שער החמישיםאשר לא ישיגו אדם, כי שם יש קושיא (למעמיק ומגיע עד שם), והתירוץ אי אפשר לידע, כי אם ידעו גם התירוץ תהיה בטלה הבחירה. ושם ההכרח רק אמונה פשוטה ושלא יקשה כלום בלבן (עיי' קהלת יעקב ערך אמא - "בבינה שם יש שאלה בלא תשובה").

וסיים הגה"ק ממעזיבוז זי"ע:

אתה, תלמידי, הנך עומד - בלבבך - כבר בהקושיא של שער החמישים ושם אי-אפשר לידע התירוץ, ואם תתעקש עוד יותר לחקור תוכל ליפול ח"ו בבור תחתיות. חזור בך ותאמין באמונת אומן וטוב לך.

התלמיד בשמעו את דברי רבו, שב בתשובה על רעיוני לבבו, והתחיל להאמין באמונה פשוטה בו ית'.

בזה מבאר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע ענינו של פרה אדומה, שעליה אמר שלמה המלך (עיין במדבר רבה פי"ט ג) על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו (קהלת ז, כג).

דהנה איתא במדרש (שם ב) על הפסוק (תהלים יב, ז) אמרות ד' אמרות טהורות גו' מזקק שבעתים, פתר קרא בפרשת פרה שיש בה משבע שבעה, שבע פרות, שבע שריפות, שבע הזיות, שבע כיבוסין, שבעה טמאים, שבעה טהורים ושבעה כהנים כו'. והיינו, שהמדרש רוצה להוכיח כי סוד פרה אדומה הוא ז' פעמים ז' היינו מ"ט, ש"על כל אלה עמדתי", דיכולין להשיג לבחינת מ"ט, אבל לשער החמשים - שם הוא בלי תירוץ לשכלינו, חוקה בלי טעם, "חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו".

ויראו כל העדה כי גוע אהרן (כ, כט)

ובמדרש: הקב"ה רמז למלאכים והוציאו ארוננו של אהרן והיתה פורחת בשמים.

סיפר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע - על הספינה בדרך לארץ-ישראל בשנת תר"צ:

הגה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, נפטר בליל ה' ניסן שנת תקפ"ט בעיר מעזיבוז. באותו לילה עצמו שמע המשמש שבידו מפתח קבורת המתים בעיר הקודש טבריה, קול דופק על החלונות, שיבא לקבור את המת. ובבואו, והנה אימה חשיכה נופלת עליו, כי ראה שהרבה אלפים מתים הולכים אחרי הנפטר, ואמרו כי הוא הקדוש הצדיק מאפטא שנפטר במעזיבוז, ונקבר שם, ופעל בקדושתו שיביאו אותו ממרומים לעיר-הקודש טבריה.

כשהגיע רבינו זי"ע לארץ-ישראל וביקר את מקומות הקדושים בעיר טבריה, חקר ודרש אצל זקני העיר, אולי ידוע להם איפה הוא ציון מקום קדשו של הרב מאפטא, שנתעלה על-ידי המוני מעלה להטמין גוף קדשו בעיר-הקודש טבריה, והראו לו אבן אחת בבית-החיים, שקבלה בידם אשר שם מנוחתו כבוד.

כשהיה רבינו שליט"א בארץ-ישראל בשנת תשנ"ב, כשעמד להתפלל אצל ה'אבן של האפטער רב', אמר: במקום זה יש כח מיוחדת לפעול כל משאלות הלב, דכאן באים להתפלל בכח האמונה, דאע"פ שהגה"ק מאפטא נסתלק במעזיבוז, וגם נקבר שם, מכל-

מקום מאמינים אנו במה שספרו צדיקים אשר שרפי מעלה נשאוהו והביאוהו לטבריה, ומכח אמונת צדיקים זה באים למקום זה להתפלל, והרי 'צדיק באמונתו יחיה' - בכח האמונה יכולין לפעול כל הישועות.

ויתפלל משה בעד העם (כא, ז)

סיפר כ"ק רבינו שליט"א (מלוה מלכה פרשת חקת-בלק תש"ס):

אחד מחשובי חסידי קאמארנא, ר' שמעון שמו, שהיה דר בעיר הקרובה וסמוכה לקאמארנא, נהג לנסוע בכל שנה ושנה על שבת-חנוכה להיות בקאמארנא אצל הרה"ק מו"ה רבי יעקב משה מקאמארנא זי"ע.

בשנה אחת בזמן הקרוב לשבת חנוכה, לא הרגיש בטוב, והפצירו אותו בני ביתו שלא לנסוע אז, ושישלים נסיעתו לשבת אחרת לאחר שיתרפא. אבל הוא בשלו ומי ישיבנו, שאינו רוצה לשנות החזקה והמנהג שנוהג כבר הרבה שנים, ולא שמע לעצתם ושכר עגלה שתסיעהו לקאמארנא.

בדרך היה קר, ומצב בריאותו נעשה גרוע משעה לשעה, עד כשבא לקאמארנא היה לו כבר חום גבוה, והשתעל הרבה. וכשהגיע לבית רבו זי"ע, כמעט והתעלף. וציווה הרה"ק רבי יעקב משה זי"ע שיתנו לו חמים, וישכיבהו במטה, וציווה לקרא תיכף ומיד את רופא העיר, אשר בא ובדקו ואמר שהוא במצב מסוכן ר"ל. בימים ההם לא היו הרבה תרופות, לכן ציווה שיתנו לו איזה רפואה [כעין אספרי"ן], ושיכסוהו בבגדים וסמיכות הרבה, כדי שיזיע, ואמר שאם יזיע הרבה יתרפא בעזה"ת.

וכן עשו, במשך כמה ימים, אבל החולה אמר שעדיין קר לו מאוד, ולא עזר הרבה מה שהוסיפו לו כרים ובגדים חמים, כי היה רועד מקור ולא יכול להתחמם ולהזיע. והזכירו אותו לפני הרה"ק מקאמארנא זי"ע, והוא ציווה כמה פעמים לחזור ולקרוא לרופא כו', אשר רק חזר על עצתו הראשונה. וכך עברו כמה ימים ומצבו לא הוטב. אז טענתה הרבנית הצדיקת ז"ל לבעלה הקדוש, למה לא משתדל יותר ועושה למען יבריא, והרי בא במסירת נפש ממש, וראוי להוושע. אבל הרה"ק מקאמארנא זי"ע ענה רק, "הרי רפואתו שיזיע, ובזה יתרפא".

ביום המחרת שב הרה"ק רבי יעקב משה זי"ע מתפלת שחרית, והביא עמו את כתנתו אשר היתה רטובה מזיע ודמעות של תפלה, והתקרב אצל מטתו, ואמר לו:

- **ר' שמעון, הנה הבאתי לך את כתנתי, און איך האב עס אויסגעשוויצט פאר דיינעט וועגן, לייג עס אויף דיר, און ס'וועט דיר בעזה"ת בעסער ווערן** [הזעתי אותה בעדך, הלבש אותה עליך, ובעזה"ת יוטב לך].

וכך היה, שאחרי כמה שעות ראו שיפור במצבו. ובתוך כך בא הרופא לבקרו, וראה שהוטב מצבו, וגם ראה הכתנת הרטובה מזיעה, ואמר:

- "הרי אמרתי שזו רפואתך, כיון ששמעת בקולי והזעת מיד הוטב לך"...

וספרו יוצאי-חלציו, שכשבאה שעתו של יהודי זה לילך לעולם עליון, ציווה שיתנו לו הכתנת של רבו הקדוש, וילבישוה קקיטעל, ומצאו שהיה בתוכה קוויטל, בבקשה לרפואה בעדו, בכתב-יד-קדשו של הרה"ק רבי יעקב משה זי"ע.

והנה ברכת ברך (כג, יא)

סח כ"ק רבינו שליט"א:

דרכו בקודש של זקיני הגה"ק רבי יעקב משה מקאמארנא זי"ע היה להבטיח ישועות להבאים אליו, ולא הסתפק רק בהאצלת ברכה. ושמעתי מאיש נאמן, שאחר פטירתו לחיי עולם-הבא, בא אחד מחסידיו אל כ"ק אא"ז רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע, והזכיר עצמו שצריך לישועה גדולה. כ"ק רבינו זי"ע נתן לו את ברכתו כדרכו. אבל הוא הפציר שכ"ק רבינו זי"ע יבטיח לו שיוושע, והוסיף שכן היתה לו כבר ישועה על-ידי הבטחת חותנתו הרה"ק מקאמארנא זי"ע. כ"ק רבינו זי"ע רגז עליו, ואמר שאין בכוחו להבטיח:

- "הלואי איך זאל ווערד זיין צו בעטען און מתפלל זיין" [הלואי שאהיה ראוי לבקש ולהתפלל].

בתוך כך פנתה אליו זוג' הרבנית הצדיקת זצ"ל [בת הרה"ק מקאמארנא זי"ע], והשתדלה בעד האיש ההוא באמרה הלא איש זה מחסידי אבי הק' הוא, וכמה-פעמים הבטיח לו ונושע, ומדוע אינך רוצה לעשות מבוקשו בזה. השיב לה כ"ק רבינו זי"ע:

- "דיין טאטע האט געהאט ברייטע פלייצעס, און האט אזוי געזעהן ביי זיינע אבות הקדושים, אבער איך האב ביי מיינע הייליגע אבות נישט געזען מען זאל צוזאגן און מבטיח זיין ישועות" [אביך היה לו כתפיים רחבות, וראה ככה אצל אבותיו הקדושים, אבל אני - לא ראיתי אצל אבותיי הקדושים שיבטיחו ישועות].

ברם לבסוף נושע איש זה על-ידי ברכת רבינו זי"ע - אף שלא הבטיח לו.

לעומת זה שמעתי מאחד מזקני חסידי קאמארנא שהיה דר בשכינות לביתו של הרה"ק מקאמארנא זי"ע, וידע לספר מה ששמע מפיו של בנו וממלא-מקומו הרה"ק מוה"ר שלום זצ"ל:

פעם שאל את אביו על ענין זה שהיתה דרכו בקודש להבטיח ישועות. והשיב לו

אביו:

- "וואס קען איך טוהן פאר א איד וואס בעט מיך אויס-פויילען פאר איהם א ישועה: מתפלל זיין, דארף מען דאך זיין ראוי לכך, און מען דארף צו טרעפען אן עת רצון אז די שערי רחמים זענען אפען, ומי יודע. וועגען-דעם בין איך מבטיח, ווייל אפילו אויב איך בין נישט ראוי מיינע תפלות זאלען אנגענומען ווערען, אבער איך קלער און גלייב אז דער באשעפער וועט מיך דאך נישט וועלן מבייש זיין בזכות אבותיי הקדושים" [מה אוכל לעשות בעד יהודי שמבקש ממני לפעול בעדו ישועה: להתפלל, להוא צריכים להיות ראוי לכך, ומוכרחים להבחין ולמצוא עת רצון ששערי רחמים פתוחים, ומי יודע. לכך אני מבטיחו, שגם אם אינני ראוי שתפילותיי יתקבלו, הנני חושב ומאמין שהשי"ת לא ייבוש אותי בזכות אבותיי הקדושים].

והוסיף שכמה וכמה ענינים היו לו שפעל ישועות, ולולי שהיה מקדים ומבטיח לא היה יכול לפעול ישועות אלו.

אראנו ולא עתה (כד, יז)

שח כ"ק רבינו שליט"א (מלוה מלכה פרשת דברים תשנ"ז):

בתולדות הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע (הנקרא תהלה למשה) מסופר, שהישמח משה זי"ע נתמנה לרבנות בעיר שינאווא, שהיא לא רחוקה מעיר לזעענסק, מקום משכנו של הגה"ק רבי ר' אלימלך זי"ע. פעם אחת אמר רבי ר' אלימלך זי"ע לאנשי-שלומו:

- **"דעו כי נשמת הרב משינאווא גדולה ויקרה מאוד, ומאוד איוותה נפשי לראותו פנים-אל-פנים, אך מה אעשה, כי הוא לא ירצה לבא אלי, ואני לא אוכל לנסוע אליו"**.

ואכן, במשך זמן רב לא רצה הישמח משה לנסוע לזעענסק. פעם אחת שמעו חסידי הרבי ר' אלימלך זי"ע שרבים נוסע על ברית מילה לכפר הסמוך לשינאווא, והפצירו מאוד בהישמח משה שישע אתם לכפר ההוא, ואז יוכל להיפגש עם הרבי ר' אלימלך זי"ע. באופן כזה נתרצה להם הישמח משה להיפגש עם הרבי ר' אלימלך, וכבר היו על אם הדרך לנסוע לשם. אבל בדרך פגש אותו אחד מגדולי תלמידי חכמים אשר היה מתנגד לדרך מרן הבעל-שם-טוב זי"ע, והוא טען עם הישמח משה זי"ע שיחזור מנסיעתו, כי אין זה כבוד התורה שגאון גדול כמותו יסע לרבי של החסידים. ובדבריו השפיע על הישמח משה שיחזור לביתו, ותיכף סומך לאותו הזמן נסתלק הר"ר אלימלך זי"ע לחיי עולם הבא.

ומעיד נכדו ז"ל (שם בתהלה למשה) ששמע מפה קדשו של הישמח משה בסוף ימיו, שיש שלשה דברים שהוא מתחרט עליהם, ואחד מהם הוא על מה שלא זכה לקבל פני הרבי ר' אלימלך זי"ע.

ואמנם, תמה רבינו שליט"א, פלא מה שהיה בכוחו של אותו תלמיד-חכם המתנגד להשפיע על הישמח משה לחזור מאמצע הנסיעה. ודרכי הצדיקים נסתרות ועקבותיהם לא נודעו.

ברם, נכדו הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע מספר (ייטב פנים מאמר יפה לעינים יח) שאחרי הרבה שנים, נסע הישמח משה זי"ע אל החוזה מלובלין זי"ע (תלמידו של הר"ר אלימלך זי"ע), והיתה לו רק שאלה אחת, בענין שהחסידים תמיד בשמחה, והרי צריך אדם להיות דואג ומיצר על חורבן בית המקדש. ובשעת נסיעתו התפלל להשי"ת שבבואו אל הצדיק יסייע לו להעמידו על האמת, כי אמרו (שבת קד, א) בא לטהר מסייעין אותו, לא אמרו "מסייע", לשון יחיד, כי אם "מסייעין" לשון רבים, שגם הצדיק מסייע. וכן היה שביאר לו החוזה זי"ע ענין דרכי החסידים על-פי משל (עיי"ש בייטב פנים), וגם ברוח קדשו סיים לפרש מאמר חז"ל בא לטהר מסייעין אותו, שצריכים גם הצדיקים לסייע.

וקצת צריך ביאור, שבנסיעה זו לא באו כלל אליו מהמתנגדים לדרך הבעש"ט זי"ע לדבר על לבו שאין זה לפי כבודו לנסוע לאדמו"ר של החסידים. ובפרט במקום שלא נסע לרבו [היינו להר"ר אלימלך זי"ע] מטעם זה, איך נוסע לתלמיד [החוזה מלובלין]. ובפרט שעברו הרבה שנים מאז, והישמח משה זי"ע בודאי עוד גדל פי כמה בתורתו וקדושתו כדרך הצדיקים.

"האמת איני יודע, ובודאי לא נדע עד ביאת מלכא משיחא. אך אולי מקצת מן המקצת תלוי גם במה שנסיעתו להר"ר אלימלך זי"ע היתה רק דרך אגב. שהרי לא היה מסכים לנסוע אליו לליזענסק, רק שכיון שאיזדמנא מילתא ובא אצל ברית מילה לכפר הסמוך, רק אז הוא שהסכים לנסוע. ואולי מהאי טעמא עכבוהו מן השמים, ללמדנו לדורות שלצדיק לא נוסעים דרך אגב. והא ראייה שכשנסע הישמח משה זי"ע להרבי מלובלין זי"ע בהכנה ותפלה - זכה למה שזכה".

הלכה ומנהג

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף. (כג, כד)

"יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו... המשכים להתחנן לפני בוראו יכוין לשעות שמשנתות המשמרות, שהן... לסוף הלילה, שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות, רצויה" (שולחן ערוך ריש אורח חיים). וכתב המגן אברהם (סק"ד) שהמקובלים האריכו בענין תפלת חצות, שבחצות ראוי לבקש רחמים על כנסת ישראל ועל בניה.

בספר סור מרע ועשה טוב (דף מג ד"ה ואחיי וריעיי) הרעיש הגה"ק מזידיטשוב זי"ע על מנהג כמה אנשי-מעשה להיות נעורים כל הלילה עד אחר חצות ואחר-כך הולכים לישון, "כי משנים ומהפכים הצינורות ח", כי עד חצות זמן שינה והוא עבודה בפני עצמה ואחר זה הקימה בזמן הרחמים והרצון אחר חצות, והמה מהפכים הסדר... ועיקר המצוה לקום בחצות וינדד שינה מן עיניו מחמת תשוקת נפשו לד' באמת... ואין לך בחיי אדם מובחר הזמנים ימי חייך כי אם אחר חצות...", עיי"ש עוד.

ומן הקצה אל הקצה. הגה"ק מבוטשאטש זצ"ל היקל מאוד בקימת חצות וכותב (אשל אברהם אורח חיים סימן סעיף ב) "כל שיש שום ספק ספיקא אפילו בדרך רחוקה אחר אלפים ספיקות שיש נדנוד פקוח ובריאת נפש" על-ידי הקמתו לחצות, לא יקום, עיי"ש.

"ותמהני מאוד", כותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (נימוקי אורח חיים ריש סימן א) על הגה"ק מבוטשאטש, "איך ברוב צדקתו הפריז על המדה מאוד בלשונו, כי בחשש העדר בריאת הגוף בספק ספיקא ודרך רחוקה אחר אלפים ספיקות כו', זה יהיה

לתירוץ לכל מקלו יגיד לו לבטל מכל המצוות ח"ו... על-ידי הפלגות וגוזמאות בחששות רחוקות כאלו. ובפרט בלימוד והתמדת התורה בעיון יומם ולילה, שהתורה מתשת כוח (עיין סנהדרין כו, ב ועיין טור אבן העזר סימן עו), ובפרט בחולשות דורותינו... גם הראיה שהביא משינה בסוכה כשירדו גשמים והלך לבית, שאין מטריחים אותו כשהוא ישן לשוב לסוכה, הוא דחיק... דשאני התם דכך קים לן דמצטער פטור מן הסוכה... ומצות תשבו כעין תדורו הוא למנוחת גופו. מה-שאיין-כן לקום בחצות להתאונן על חורבן בית המקדש זהו בודאי אינו עונג גופו, רק עבודת ד' שצריך להתגבר על תאות מנוחת גופו. וכן ללמוד תורה אמרו (אבות פ"ו מ"ה) במ"ח דברים שהתורה נקנית - מיעוט שינה. וכן כתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה ה"ג) שמי שרוצה לזכות בכתרה של תורה ישמור כל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהם. ואם ניחוש בריחוק אלפי אלפים חששות להעדר בהאי גוונא, נמצא שישן כל הלילה... ותורה מה תהא עליה".

רבינו זי"ע מכריע על דרך שכתב הרמב"ם (עיין פ"א מהלכות דעות ה"ד ועוד) שיהלך אדם באמצע הדרכים. "ומה שהחמירו כל כך הקדושים בקימת חצות לילה דייקא ולא להיות נייעור עד אז, זהו היה אפשר להם בכוח בריאתם וחוזק גופם, מה-שאיין כן בחולשת דורינו אשר ירדה חולשה לעולם ותרד פלאים כוח ואון הבריאים".

ולכן תלמידי חכמים הנעורים הלילה בלימודם ידקדקו להיות נעורים עד אחר חצות, כדי שלא ישן בשעת עת רצון בחצות. וזה נכון יותר משישן קודם חצות, כדי שיוכל לקום קודם עמוד השחר. כי העיקר על-פי הזהר להיות נייעור בחצות לילה ממש ושלא לישן אז. "כך מקובל גם מרבותינו ואבותינו הקדושים והגאונים ז"ל".

וזהו נקל יותר לקיים, כדאמרינן ביומא (כב, א) שאני מיגני ממיקם, ופירש רש"י: נוח לו לאדם לנדד שינה מעיניו - לילך לישן עד סוף הלילה, מלהיות עומד ממטתו בהשכמה כו'. ומכל-שכן להיות נייעור רק עד אחר חצות מעט, בודאי נקל יותר".

דעה חכמה לנפשך

"הסר המצנפת והרם העטרה"

שעה שאמר הקב"ה לישראל "הסר המצנפת והרם העטרה" (יהוקאל כא, לא), אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו-של-עולם, זאת להן לישראל, שהקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע. אמר להן: לא זאת להן לישראל, שהשפילו את הגבוה והגביהו את השפל והעמידו צלם בהיכל (ג'טין ו, א).

ספירת הכתר

כמו בגשמיות, מלך המעוטר בכתר, אין הכתר חלק מגופו של המלך, אלא הוא עטרה מעל ראשו, כך, ספירת כתר אינה חלק מהספירות, אלא עומדת למעלה מהם. ספירת הכתר היא רצון העליון, והיא עומדת לפני חכמה ולפני בינה ולפני דעת. על-דרך-משל באדם גשמי, יש רצון תחתון - רצון לאיזה דבר, שבא לאחר חכמה בינה דעת. לאחר שהאדם עושה חשבונותיו האם כדאי לו לעשותו, האם היא קרוב לשכר ורחוק להפסד או קרוב להפסד ורחוק לשכר, אזי נולדת לו רצון לעשותו או להימנע ממנו. ברם, יש רצון עליון. יש לאדם רצון פשוט העומדת למעלה משכל. היא החלטה עוד לפני שהחכמה משפיעה עליו אם כדאי לעשותו, או לא. זהו הרצון שגבוה מכולם, שאינו מתחשב עם השכל עם החכמה ועם ההגיון. החלטה מיידית וטבעית. אם נשאל לאדם אחר-כך למה עשית כזאת וכזאת, יענה "אינני יודע בעצמי - אבל כך אמר לי לבי...".

רצונם של יהודים והתקשרותם עם הקב"ה, אינה שייכת לחכמה והשגה. גם יהודים שאין להם כל הבנה והשגה באלקות, קשורים ומסורים להקב"ה. חסרון הבנה ובשכל אינו פגם ביהדותו. הוא מקיים מצוות ד', אף שחשבונותיו אינם מכריחים זאת. אדרבה, יתכן שדעת אנושי יורה לאדם שכדאי לו לפתוח חנותו ולעסוק במסחרו בשבת. אבל יהודי אינו מחליט על מעשיו מצד חכמה בינה ודעת שלו. ליהודים יש כוח לעשות מעשים ברצון עליון. שום הגיון אין יכול להסבירו, ושום ויכוח שכלי אין יכול להפכו ולזוזו.

"קשרו להם כתרים"

זה היה מעלתן של ישראל "שהקדימו נעשה ונשמע". נשמע - היינו להבין ולשקול את הדברים בחכמה בינה ודעת. והקדמת נעשה לנשמע היינו לעשות עוד קודם שמבינים. וזהו רק בכוח הרצון שאין צריך להסברים באופן שכלי. ולזה אמרו חז"ל (שבת פה, א) "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, קשרו לו שני כתרים". כי הקדמת נעשה לנשמע, זהו מצד כתר - רצון העליון, וכשהגיע למעלה זו קשרו להם המלאכים כתרים.

"כיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום". כשיהודי חוטא, אינו אובד חכמתו ובינתו. הרי מצד חכמה ובינה אכן קשה לשמור שבת, קל מאוד לגנוב ולרמאות, ואיך נאמר שבחטאו אובד חכמתו בינתו ודעתו. ברם, הוא אובד כוחה של הכתר, הרצון עליון. כלומר את הכוח לעשות על אף ההגיון, להקריב עצמו בעד עקרונותיו ואמונתו. לכן שייך חטא רק על-ידי פגם בחכמה בינה ודעת, מה שאין כן ברצון עליון אין יכולים לפגום ולעקם. רק שבחטא משליכים ומסירים את הכתר עליון. ולפיכך, בשעה שחטאו ישראל בעגל נטלו מעליהם הכתרים. ואכן לאחר חטא העגל כתיב (שמות לג, ד) ויתאבלו ולא שתו איש עדי עליו. ופירש רש"י: איש עדי - כתרים שניתנו להם בחורב, כשאמרו נעשה ונשמע. רק כששבו לעבד את ד' מתוך רצון הפנימי, במסירות נפש, בלי שום חשבון שכלי, זכו לקבל ולהתעטר בכתרו של הקב"ה.

הרם הנזר והסר עטרה

אבל כרבות השנים, כששוב חטאו ישראל על אדמתם, שוב לא היו כדאים וראויים להיותר מעוטר בכתר העליון. "אמר הקב"ה לישראל: הסר המצנפת והרם העטרה". ובאותה שעה, כשאמר להם הקב"ה שישליכו מעליהם את כתרם, שאלו המלאכים "רבשע", זאת להן לישראל, שהקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע?" מדוע אתה משליך את כתרם מעל ראשם, הרי "הקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע". אמר

להן הקב"ה: לא זאת להן לישראל", שוב אין ישראל במדריגה זו, כי "השפילו את הגבוה והגביהו את השפל והעמידו צלם בהיכל".

את זה צריכים ישראל לתקן ולברר בגלותם, לקבל עול מלכות שמים למעלה מההגיון והשכל. אפילו שמכים ומשפילים אותם, הורגים ושוחטים אותם, עדיין יהזיקו בעקשנות באמונתם לד'. לעולם לא יוכלו הגוים להשיג מעשינו וכוח עמידתנו, כי אכן לפי הגיון השכלי אין יכולים להשיגו. אבל אין היהודי חי בחכמה בינה ודעת, אלא שופט חייו ומעשיו באצילות, בכתר עליון, עדי שוב אותנו קוממיות לארצנו.

על פי: שער יששכר מאמר בין המצרים אות א

מילין שפירין

אפר פרה אדומה - לאחר החורבן

חבירים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמנן למנחות שמא יבנה בית המקדש בימיהם. וכתבו הראשונים שמזה חזינן דאפר פרה נשאר גם לאחר החורבן והיה משמש לשנים רבות, ועוד בתקופת האמוראים השתמשו בו להטהר מטומאת מת. דאי לא, איך היו מטהרים יין ושמן באופן שיהא ראוי לבית-המקדש.

ועל-דרך-זה משתמע ממה שאמרו חז"ל (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) דרבי חייא מפקד לרב, אם אתה יכול לאכול כל שתא בטהרה - אכול, ואם לאו, אכול בשבעה ימים שבין ראש השנה ליום כיפור. ובודאי שמיירי טהרה מכל טומאה - אף מטומאת-מת. הרי שרבי חייא ציוה לרב שיטהר עצמו באפר פרה שעדיין היה להם אז (ועיין עוד

עשיית הפרה עד חורבן הבית

"תשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה, ראשונה עשה משה רבינו, שנייה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חורבן הבית, והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון" (רמב"ם פ"ג מהלכות פרה אדומה ה"ד).

מה נעשה עם אפרה של הפרות לאחר בית-שני. האם גם זה נבטל. האם נטמא האפר בשעת החורבן - בשעה שהנכרים היו מרקדין בהיכל ד'. ואם לא - אז מה היה בגורלו, ומי השתמש בו.

אפר הפרה בזמן תנאים ואמוראים

מצינו בחז"ל (חגיגה כה, א נדה ו, ב) שאמר עולא: חבריא מדכן בגלילא, ופירש"י:

נפקא-מינה להלכה

מן התורה אין חייבים להפריש חלה מן העיסה אלא בארץ ישראל בלבד. ברם, חכמים תיקנו להפריש חלה אף בחוץ לארץ, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. אמנם, הואיל וחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים ונמצאת חלתה טמאה, לפיכך מפרישים בחוץ-לארץ מכל עיסה שתי חלות, אחר שהיא נשרפת מחמת טומאתה, ואחת הניתנת לכהן כדי שלא תשתכח תורת חלה שניתנה לכהן.

וּכְתַב הַרְא"ש (הלכות חלה סוף סימן יד, ועיין בית יוסף יורה דעה סימן שכב): ותמהתי על כי ראיתי ברוב מקומות באשכנז שאין מפרישין חלה שניה אף כששורפין הראשונה. ויש ליתן טעם לדבר, משום דבימי אמוראים היו אוכלים תרומה טהורה בארץ ישראל כי היה להם אפר פרה... ולכך הצריכו להפריש גם בחוץ-לארץ חלת כהן שלא תשתכח תורת חלה, אבל האידנא שבטל אפר פרה ואין חלה נאכלת בארץ ישראל, אף בחוץ-לארץ אין צריך להפריש חלת כהן.

והנה עוד כתב הַרְא"ש (יומא פ"ח כד, ועיין שם קרבן נתנאל אות ז) לבאר מה שאמרו חז"ל (ר"ה טז, ב) חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, הכוונה להזות עליו שלישי ושביעי, כי להם היו עוד אפר פרה. אבל האידנא דאין לנו טהרה כי אין לנו אפר פרה, אי-אפשר ליטהר. ומזה הטעם השמיטו הפוסקים הך דינא, כי עכשיו אין אנו

בתשב"ץ חלק ג סימן ד שמאריך להביא ראיות מש"ס (לזה).

וכן מבואר בכתבי האר"י ז"ל (עיין שער רוח הקודש תקון ג. ועיין תורה ליל ש"ק פרשת חקת ה'תשנ"ו) שהזהיר מאד שלא להשתמש בשמות הקדושים. וכתב מוהר"ח ז"ל "ושאלתי למורי ז"ל שהרי ראינו דורות הראשונים [התנאים ואמוראים] שהיו משתמשים בשמות כנודע כו', והשיב לי כי הם היו נטהרים באפר פרה, אף-על-פי שהיו אחר חורבן בית שני. אבל עתה אנו כולנו טמאים לנפש אדם, ואין לנו רשות להשתמש בהם", עיי"ש. [אמנם כתב החיד"א (מדבר קדמות מערכת א אות כו): פשיטא לי דרבינו האריז"ל היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו זכור לטוב, ואז נחה עליו רוח הקודש להפליא, והגם כי לא ראיתי כתוב רמז מזה ולא שמעתי, לבי אומר לי שהרב ז"ל היה מעלים הדבר העלם נמרץ לרוב ענותנותו. לדברים אלה ציין רבינו שליט"א מה שכתוב בשבחי האר"י השלם (פרק ח), שפעם, בערב-שבת, אמר האר"י לחברים יודע אני היכן גנוז אפר-פרה בירושלים, נלכה ונטהר עצמנו בה, ונבנה בית-המקדש, עיי"ש]

ברם, כמובן שלא לכל אחד היה גישה להשתמש ולהטהר באפר פרה, רק כמו שכותב רבינו בעל מנחת אלעזר (ש"ת חלק ה סימן יב) "שהיה להם אפר פרה בצניעות למשמרת אצל יחידי סגולה כו'", עיי"ש עוד.

ניצלת בצמיד פתיל. ואם-כן האיך היה להם אפר פרה בגליל.

ומבאר בזה התוספות רי"ד (חגיגה כה, א, ובתשובותיו סימן כה) דבשעת שריפת הפרה היו חולקין את כל אפרה לשלשה חלקים, אחד ניתן בחיל [והוא בכותלי הבית שהזכרנו לעיל] ואחד בהר המשחה ואחד מתחלק לכל משמרות הכהנים (עיי' רמב"ם שם). ואם כן, בגליל היה אפר פרה עוד מלפני החורבן - מאותן החלק שהיה מתחלק לכל המשמרות. כי רק אחר-כך נתיישבו הכותים באותו הרצועה.

אפר הפרה בבבל

ברם בבבל, ממשיך התוספות רי"ד, לא יתכן כלל שהיה להם אפר חטאת לאחר חורבן בית-שני, ויהיו נטהרין מטומאת-מת, דהרי גזרו טומאה על ארץ העמים כקברות. ואם-כן בעל-כרחך צריך לומר דהא דאמרו חז"ל שרב טיהר עצמו מכל טומאה - אף מטומאת-מת, מיירי כשעדיין היה רב בארץ ישראל קודם שירד לבבל, כי לאחר שירד לבבל לא היה יכול להזהר.

אמנם, ראה במשנה למלך (פ"ג מהלכות אבל ה"א) שכותב "וזכרני שראיתי במקום אחד דכשגלו לבבל הוליכו עמהם אפר הפרה", עיי"ש. ולכאורה עולה כן גם מדברי ר' שמואל וויטאל ז"ל, שהשיב לשואל אחד (באר מים חיים סימן פב) שגם בדורו של רבא ורב חנינא ורב אושעיא היה אפר פרה, כי אמרו חז"ל (סנהדרין סה, ב) שרבא ברא

מחוייבים לטהר ברגל (עיי' עוד טור אורח חיים סימן תרב).

אפר הפרה שנשאר בטהרה

ברם בעצם הדבר טעון עוד בירור. מאיפוא נשתמר להם אפר פרה לאחר החורבן, הלא מקום גניזת האפר בבית המקדש היה בכותלי הבית, כמבואר בתוספתא (מסכת פרה פ"ג ה"ד) "באו לשער היוצא מעזרת נשים לחיל, וקליליות [כלים] של אבן היו קבועין בכותל מעלות של עזרת נשים, וכסייהן של אבן נראין לחיל, ובתוכן אפר מכל פרה ופרה שהיו שורפין". והנה בחורבן בית שני גם כותלי-הבית - אשר שם האפר - נהרסו (עיי' תוספות יום-טוב פרה פ"ג מ"ג). ועוד, הרי אז כבר גזרו על מגען והסיטן והיו כזבין לכל דבריהם, ולא נשאר מקום טהור בבית-המקדש. ואם-כן, הרי האפר שהיה מונח בבית המקדש, לכאורה נטמא.

ואם-נאמר שהחכמים שבאותו דור לקחו מהאפר הצבור אשר במקדש עוד קודם שנטמא, וטמנוהו, ואחר-כך העבירהו לגליל ושם טיהרו עצמם, יינם ושמנם, הלא אמרו חז"ל (חגיגה כה, א) רצועה של ארץ העמים מפסקת בין גליל ליהודה, וירושלים ביהודה היא. ובהכרח, כדי להגיע מירושלים לגליל, צריכים לחצות את ארץ העמים, ואז כבר גזרו טומאה על ארץ העמים. אם-כן אי-אפשר להעביר דבר מירושלים לגליל באופן שלא יטמא. ואף כלי חרס מוקף צמיד פתיל לא מועיל, שהרי אמרו (שם) אין חטאת

החורבן, ומנסה לדחות כל הראיות שהביאו הראשונים. והשיבו רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (עין אגרות שפירין סימן ש), שאין לנו אלא דברי הראשונים וגדולי האחרונים שהביאו ראיות ברורות לזה, ובפרט דברי האר"י ז"ל "אשר דבריו כשמש ברורים בנגלה ובנסתר, כי בזמן התנאים ואמוראים היה להם אפר פרה".

גברא כו', רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה כו'. והרי, אין להשתמש בשמות רק בטהרה, ועל-כרחן שנטהרו מקודם לכן. והלא רבא ודעימיה גרו בבבל.

"דבריו כשמש ברורים"

והיו מי שרצו להוכיח מו"ס ומדרשים שלא נשאר כלל מאפר פרה לאחר

בענינא דיומא

שברי לוחות

מהחמשה דברים שאירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, מונה המשנה (תענית כו, א) שנשתברו הלוחות, ושרף אפוסטמוס את התורה. התורה נתבזה והושפלה באותו יום, ונשתברה לשברים.

לאחר ששבר משה רבינו את הלוחות, ציווהו הקב"ה (דברים י, א): ועשית לך ארון עץ... ואכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת ושמתם בארון. ודרשו (מנחות צט, א) "אשר שברת ושמתם בארון" - מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון. כי התורה, אף שנשתברה ואינה שלימה עוד, עדיין צריכים לכבדה, להוקירה ולרוממה. ולכן, נצטוו ישראל שגם את השברים של הלוחות ישימו בארון.

ולהדרו יותר מדאי, דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר" (רמב"ם פ"י מהלכות ספר תורה ה"י).

ובנוגע לספרי תורה פסולים, דן הגאון בעל נודע ביהודה (מהדורא קמא או"ח סימן ט) אם יש להניחם בארון הקודש המקודש לספרים הכשרים. אם דומים המה לשברי

שברי לוחות מונחין בארון

"ונתת אל הארץ את העדת אשר אתן אליך" (שמות כה, טז), פירש"י: העדות - התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצוית אתכם מצות הכתובות בה. כי לא רק לוחות אבנים מצוה להניח בארון, אלא כל ספר-תורה "מצוה לייחד לו מקום ולכבדו

לצד הכותל, וכיוצא באופן שנודע בודאי מי המה הפסולים, ובפרט להחזן, השמש, המראה להמוציא ספרי תורה איזו מהם יוציא, על-כן אין מכשול ומצד קדושתם מונחים בארון, כמו שברי לוחות המונחים עם הלוחות בארון".

ישראלים דרכי ד'

ומספר רבינו זי"ע "שמעתי מפה קדוש אאזמו"ר הגה"ק מהר"ש [בעל שם שלמה] זצ"ל מפה"ק, כי הגאון המובהק מהר"א תאומים ז"ל בעל חסד לאברהם, עשה מעשה רב בקהילת בוטשאטש ופקד לגנוז כל הספרי תורה הישנים שחושבים לפסולים, להוציאם מארון הקודש ולהניחם בכלי חרס, וקברום אצל צדיק בבית-החיים כמובא בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רפב סעיף י, אורח חיים סימן קנד סעיף ה) "ספר תורה שבלה או נפסל, נותנים אותו בכלי חרס וקוברים אותו אצל תלמיד חכם, וזו היא גניזתו". אחר-כך נהיתה מגפה ומחלת תינוקות ר"ל, ורעשה עליו העיר והגליל.

"ולכאורה יפלא, הלא כדינא דשולחן-ערוך עביד? אך נראה כיון שבאמת בין הספרי תורה שחושבים לפסולים, יש בהם הרבה שעל-כל-פנים חומש אחד כשר לקרות בו, וכמבואר ברמ"א (אורח חיים סימן קמג סעיף ד) דבשאר החומשים הכשרים מותר לקרות בספר תורה פסול, הגם שנהגו להחמיר בזה, אבל להורות קולא על-ידי-זה להוציאם מארון-הקודש

לוחות שהיו מונחות בארון עם הלוחות השלמים, או שאפשר לדחות ולחלק, כי השברי לוחות היה בהם קדושה יתירה שהיו מעשה ידי הקב"ה בעצמו, מה-שאינו-כן סתם ספרי תורה. ברם הדחיה אינו דחיה, שאם כן איך הביאו (מנחות שם) ראייה מזה להיזהר בתלמיד חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו, עיי"ש. הנודע ביהודה מסיק להלכה "פוק חזי מה עמא דבר, ומעשים בכל יום כשמוציאים טעות בשבת בשעת קריאה, מחזירים ספר זה לארון ומוציאים אחר, הרי שאף שספר הזה נמצא פסול לשעתו, אפילו הכי מחזירים לארון הקודש המיוחד לספרים הכשרים...". וכן נמצא באמת מפורש בספר חסידים (סימן תתקלד) ש"ישים ספרי-תורה ויריעות קרועים ומחוקים עם ספרי תורה כשרים יחד בארון, כמו לוחות ושברי לוחות מונחים בארון".

ברם, מסיים הנודע ביהודה, "כל זה אני אומר שמצד קדושת הארון אינו איסור, אבל אכתי אסור בלאו-הכי שמא יבואו לידי מכשול לקרות מתוכו". רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (שו"ת ח"ג סימן נב) מעיר על-זה ש"עם-כל-זה עינינו רואות גם בזמנינו שמונחים בארון הקודש גם הספרי תורה פסולים ולא חיישינן למכשול, בעל-כרחך משום שמציינים עליהם בכמה מקומות בחגורה על המעיל שלא כדרך הספרי-תורה כשירות שהחגורה תחת המעיל, וכן במקומות שלא יעשו זה מעמידים אותם

בכתיבה נאה, ובעל-הבית אץ על הסופר שיגמור הספר על חג השבועות, אמנם לא היה הדבר אפשרי, על-כן לקח לו הסופר לעזרה אברך שלמד אצלו כתיבת סת"ם, ונתן לו יריעה אחת לכתבה. אך לא היה הכתב מהודר כל-כך כמו כתב סופר המומחה. הוא נתן היריעה בתוך הספר והשלימה על החג, והתנה שאחר החג יסירה וישים במקומה יריעה אחרת נאה ממנה שיכתוב הוא בעצמו. רבינו ז"ע פסק (שם) שאסור לסלק היריעה. ורק אם יכתוב המסייע - ספר תורה אחרת דומה לכתב שלו, וירצה לסלק היריעה ולשימה בתוך ספר תורה שלו, ואז יכתוב הסופר מומחה יריעה אחרת נאה, ויסירו היריעה של כתב המסייע ויתפרו מיד בתוך הספר-תורה של המסייע, ובמקומה יתפרו היריעה של הסופר שכתב הספר תורה כולה, עיי"ש.

כתבי חידושי תורה

גם חידושי תורה, שאדם כותב לעצמו, צריכים לנהג בו כבוד יתירה. אף אם כבר נדפסו ואין צורך בהם עוד, צריכים לכבדם ולהוקירם, ואסור לגונזם בקבירה. רק אם בלה ונתקלקל שאין לקרוא בו עוד, קוברים אותם בכבוד כדין ספר תורה שבלה. או אם הכתב לא הוי כהלין כתבא למקרא, רק לפני מומחה ובקי, הרי אם כבר נדפסו לא יהיה מי שירצה להטריח לקרות בהן, הוי כאילו אין ראוי לקרות בו עוד וצריכים גניזה. ואין זה גורע מקדושתו אם נכתבו

לקברם בכלי חרס, בודאי צריכים לחוש לחומרא אולי אינם פסולים גמורים, ולא יצאו מקדושתם וכבודם להניחם בארון-הקודש... וישרים דרכי ד"ד.

כתב בלתי נאה

היריעות שבלו, בלי סיכוי לתיקון, מסירים אותה מתוך הספר תורה וגונזם אותה. אבל אסור לשורפן, אפילו אם כוונתו שלא יבואו לידי בזיון, כי בכל זאת דרך השחתה עביד (עין ספר המצוות להרמב"ם מצות ל"ת סה).

והנה, האם אפשר לגנוז יריעה של ספר תורה אף אם לא נפסל או בלה, רק שהכתב לא נושא כל כך חן בעיניו כשאר הספר? בספר חסידים (סימן תתעט) א"תא: אם כתב אדם ספר תורה יפה, וכתב דף שאינו כל כך יפה כמו שאר הדפים, אף-על-פי שאין בו טעות, אם חפץ - יסיר אותו הדף ויגנוז ויכתוב אחר יפה, ואין לומר שעובר משום בל תשחית, לכך נאמר זה א-לי ואנוהו...". רבינו בעל מנחת אלעזר ז"ע (שו"ת חלק א סימן מא) כותב, שמיידי רק אם עדיין לא השיים היריעה בתוך הספר תורה, על-כן אף שכתבה, אינו מחויב לתופרו בתוך הספר תורה, אבל כשכבר השימה בתוך ספר תורה בודאי אסור לחלקה ולהורידה מקדושת ספר תורה לקדושת יריעה יחידית.

מעשה בא לפני רבינו ז"ע: בעל-הבית אחד, שסופר מומחה כתב לו ספר תורה

בשם הגדולים להגאון החיד"א ז"ל (מערכת מהרח"ו), וקשה, איך גזוזם לכתחילה בקברו אם היה ראויים לקרות (ומהרח"ו היה גאון עולם נפלא גם בנגלה כנודע). אולם שאני התם, שהיה כדי שלא ילמדו בהם הדור מרוב קדושתם, ובכהאי-גוונא, להציל ממכשול את כל הדור, שימעלו בקדשי שמים ללמוד חכמת האמת הנסתרה - כי למי שאינו זוכה לה הוא סכנת-נפשות ר"ל - על-כן התיר מהרח"ו בתחילה לגזוז בתוך קברו. אבל אין ראייה לשאר חידושי תורה בימינו".

והנה גדול אחד ציווה שהכתבים שלו מחידושי תורה שכבר נדפסו, ואי-אפשר לקרותם מחמת קושי הכתב, יניחום בקברו בעת פטירתו. ושכחו לעשות כן וכבר נסתם הגולל, ובאו בניו לרבינו זי"ע בשאלה מה לעשות. רבינו זי"ע ענה (שם) שאסור לחטוט בקברו להניח הכתבים, רק יתנו הכתבים תחת המצבה, דמצבה הוא מגוף הקבר, ובזה תתקיים צוואתו, עיי"ש עוד.

בכתב שלנו ולא בכתב אשורית. כי הדברים קל-וחומר, מה על ספרים שנדפסו על-ידי עכו"ם, פליגי הגאונים בעל שבות יעקב ובעל כנסת יחזקאל (שו"ת כנסת יחזקאל סימן לג), כשנקרעו ונתקלקלו אם מותר לשרפן כדי שלא יבואו לידי בזיון, הרי כתבים שנכתבו על-ידי מחברן, בודאי אסור לאבדן ולבזותן. אולם אם קוברן באופן שלא ירקבו אלא יעמדו רבים, מותר להצניעם בכך.

כך כותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (שו"ת חלק ד סימן ד), ומוסיף ש"ידעתי כי כ"ק אאמו"ר הגה"ק [בעל דרכי תשובה] זי"ע היה נזהר באמת בתוך המון כתביו חידושי-תורה שכתב, אם כי העתיקם לדפוס, מכל-מקום הניחם בעליית בית-המדרש במקום מוצנע, ולא הניחם לקברם בפרט לאבדם".

"ואין לדמותו למה שציווה רבינו מהרח"ו זצ"ל זי"ע לגזוז בתוך קברו מכתבי האר"י ז"ל, והוא המהדורא בתרא לשמונה שערים, ורק שאחר-כך הוציאוהו מקברו ברשותו על-ידי שאלת חלום, כמו שמסופר

יומא דהילולא

הרה"ק רבי יעקב משה מקאמארנא זי"ע ט"ו תמוז תרפ"ט

ואלה תולדות

הרה"ק רבי יעקב משה סאפרין זי"ע מקאמארנא, חותנו של רבה"ק בעל מנחת אלעזר זי"ע, נולד ביום ה' תמוז תרכ"א, לאביו הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמארנא זי"ע. כשנכנס לבריתו של אברהם אבינו ע"ה היה זקינו - אבי אביו הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע המוהל, וש"ב הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע הסנדק. כשהסתכל הרה"ק מזידיטשוב בפני התינוק, אחר הברית, אמר: יש לו לתינוק נשמה גדולה והוא יהיה בר מזל גדול, אפילו יסתתר ביער ירוצו אחריו יהודים לאלפים, לבקש ממנו שיתפלל בעדם. זקינו הרה"ק מקאמארנא אמר: הוא יהיה מוצלח גדול ופועל ישועות ליהודים.

למד תורה וחסידות מפי זקינו הרה"ק מהרי"א מקאמארנא זי"ע, והרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע. כן הרבה להסתופף בצל הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע, שהאציל לו פעם את ברכתו: יהי רצון שיתנו לך בכל עת שתרצה דמעות מן השמים, ובהן תקרב לבבות אל אביהם שבשמים, ותעזור ליהודים שתחול הברכה במעשי ידיהם ושיהיה להם כל טוב.

בשנת תרנ"ח עם פטירת אביו, התקבל על-פי צוואתו כממלא-מקומו. נתפרסם כבעל רוח הקודש גלוי, וכפועל ישועות בקרב הארץ. הניח אחריו בכתב-ידו כמה ספרים בתורת הנסתר ובחסידות, והם: מחשבת יעקב, שמחת יעקב, וישועות יעקב, אבל למגינת לב אבדו כתבי הקודש בימי הזעם, וחבל על דאבדין.

יותרת הכבוד ואהבה

בין רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע לבין חותנו הרה"ק מקאמארנא היה קשר אמיץ מאד בהערצה והערכה הדדית. פעם-אחת כאשר עבר הרה"ק מקאמארנא דרך מונקאטש, וזמן רב שלא ראו זה-את-זה, ורבינו זי"ע המתין עליו אצל מסילת הברזל, ובבוא הרה"ק מקאמארנא וראה את חתנו הק', בירך עליו הרה"ק מקאמארנא ברכת שהחיינו בשם ומלכות לחיבת קודש, ונשקו ידיהם זה-לזה ביותרת הכבוד ואהבה.

רבינו זי"ע אמר בהספידו את חותנו הק' זי"ע: "נשבע אני בשמים ובארץ שחותני היה בעל רוח הקודש! הן היו לי דברים וענינים מכוסים, שמלבד יודע התעלמות ואנכי עצמי לא ידע מהם שום איש, וכשנכנסתי אל הקודש פנימה, אל חותני, היה מגלה לי הכל ברוח קדשו".

פעם-אחת בא הרה"ק מקאמארנא לשבות שבת-קודש בעיר מונקאטש, ולעריכת השולחן ישבו שני הצדיקים על שולחן אחד. וכן היה הסדר: מקודם בא הרה"ק מקאמארנא לבית מדרשו של רבינו זי"ע לבילי שבת-קודש לאמירת שלום עליכם, ובתוך כך בא רבינו ועמד לשמוע קול חותנו עד שגמר הקידוש, ואז התחיל רבינו בנוסח שלו כל הסדר שלום עליכם וקידוש, וחותנו הקדוש הביט בפניו לשמוע אל הרנה ואל התפלה, וכן בכל סדר השלחן ובאמירת תורה של רבינו הטה חותנו אזניו, והרה"ק מקאמארנא אמר גם-כן תורה סובב הולך בשבח עוז של רבינו זי"ע.

רבינו שליט"א מספר מה ששמע מהרה"ח רבי חיים בער ז"ל, שזכר סנסן אחד מהדברי-תורה שהשמיע אז הרה"ק מקאמארנא, על הכתוב "כי יהיה לאיש בן סור ומורה אננו שומע בקול אביו ואמו ויסרו אותו וענשו אותו ולא שמע אליהם". ופירש: "כי יהיה לאיש בן" אשר "סורר" - סר מרע, ואחר כך "ומורה" ומלמד את העם, "איננו שומע" לשום דבר, כי אם "בקול אביו ואמו" שבשמים, "ויסרו אותו וענשו אותו" בכל מיני יסורים "ולא שמע אליהם" ואינו נתפעל מכל זה...

קרוב ונסכים

הרה"ק מקאמארנא זי"ע נפטר בט"ו תמוז תרפ"ט בטצאמאנסדארף, מקום מעינות הישועה, במדינת עסטרייך ליד עיר וויען. בן ס"ח שנה היה בהסתלקותו, כמנין שנות חיי אביו הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמארנא זי"ע, ואבי אביו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע. את גופו הטהור העבירו לקאמארנא למקום מנוחת אבותיו הקדושים.

הרה"ק מקאמארנא זי"ע כותב בצוואתו בין השאר "והספד כבוד אבותי קודם, באם שיהיה חתני ממונקאטש [ה"ה רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע], הוא בראש, ואחר-כך...". באותו שנה שהה רבינו זי"ע בחדשי הקיץ במרחץ סאבאלוי - סמוך לגבול מדינת פולין, ומשנודע לו על פטירת חותנו זי"ע בא לעיר קאמארנא להלויה, וכאמור בהצוואה, הספידו בראשונה במספד מר וכבוד.

בין השאר הזכיר רבינו זי"ע בתוך הספידו את דברי אביו רבינו בעל דרכי תשובה זי"ע (ועיין בתפארת בניי פרשת פנחס ד"ה צואת בני ישראל) על מה שנאמר בפרשה (פנחס כה, ב) "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו".

ופירש על-פי דברי התוספות (מנחות קי, א) בשם המדרש שמיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה, ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברצון, עיין שם. וכל צדיק שנפטר קרוי קרבן של דורו. אמנם "מפני הרעה", היינו כשהדור אשם וחסא, "נאסף הצדיק" טרם זמנו, יען (שבת לג, ב) שצדיקים נתפסים על עוונות הדור, שבעון הדור אין ממתניים בהקרבת הצדיק עד שנתמלא שנותיו בעולם הזה. ולזה מזהיר הכתוב את הדור "את קרבני לחמי לאשי", שהם נשמות הצדיקים העולים "לריח ניחחי" במזבח של מעלה, "תשמרו להקריב לי במועדו", שתשמרו את הצדיקים להקריבם על מזבח העליון רק במועדו, כשיתמלאו ימיהם בעולם הזה, שלא יצטרכו להיות נתפסים על עוונות הדור טרם זמנם.

על זה הוסיף רבינו זי"ע ואמר:

"הנה כל קרבן צריך נסכים, יהיו נא הדמעות של בני ישראל המבכים מרה על פטירתו של האי צדיק במקום נסכים".

מצבת קדשו

נוסח המצבה שהעמידו על ראש צדיק הרה"ק רבי יעקב משה מקאמאנא זי"ע, שנכתב על-ידי חתנו רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע:

כתר תורה

בחמשה עשר בתמוז יעקב הלך לדרכו,

משה עלה למרום ש', וידרוש טוב לעמו.

פה נטמן

יחיד בדורו אדמו"ר רבן של ישראל אוהב שלום
עיר וקדיש מן שמיא נחית בוצינא דנהורא קדישא
קטור בחד קטירא להאי עלמא כל ימיו קודש הקדשים
בעמה"ח ספר שמחת יעקב, מחשבת יעקב, ישועות יעקב
מרא דרזין מאור הגולה מופת הדור משה עה"ו מעו"ע
שר בית הזוהר אקספלריא המאירה אור מופלה ומכוסה
הרב הדומה למלאך ה' צבאות וגלי מסתתרא וטמירא

מרן יעקב משה

בהרב הגאון קודש הקדשים מרן אליעזר צבי

צוקללה"ה

ולבש את בגדי הקודש

ביום הושענא רבה שנת ה'תרצ"ז, שנה האחרונה לימי חייו של רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע, לבש רבינו זי"ע לתפילת היום בגד לבן - בעקישע, המורשה מחותנו הרה"ק מקאמארנא זי"ע.

לאחר התפילה, בעת ישב רבינו בסוכותו, כשנכנסה לפני ולפנים הרבנית הצדיקת ע"ה, אמר לה רבינו זי"ע:

"הנה אביך בקשוני שאלבוש עלי זה הבגד על-כל-פנים פעם-אחת בעת אמירת ההושענות, על-כן הלבשתי אותו היום. ואקוה שפעלתי בו את גאולתינו ביאת משיח צדקנו...".

הדבר היה לפלא לעיני השומעים, כי אם היה מבקשו חמיו שיעשה אות לטובה להתפלל בבגד-עליון שלו בהושענא רבה דייקא, אם-כן למה הלבישו בזה השנה ולא מקודם. ברם, לאחרי הסתלקות רבינו זי"ע ביום ב' סיון שנה זו, ראו והבינו כי אותו צדיק צפה ברוח קדשו למרחוק, אשר היום, הוא יום הושענא רבא האחרונה עלי אדמות, על-כן קיים בו בקשת חותנו זצ"ל.

אי אמירת תורה בפרשת בלק

רבינו הק' בעל מנחת אלעזר זי"ע מספר בספרו דברי תורה:

הרה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זצ"ל אמר תורה בכל שבת ושבת, ובפרט בסעודה שלישית האריך בדברי תורה כמה שעות. "ומספרים מדברי-תורה שלו נוראות". ברם, בשבת א' בכל שנה לא אמר כלל תורה בשעת הסעודות, וזה ה' בשבת פרשת בלק [וכן בספרו "בית ישראל" על התורה לא נמצא כלל על פרשת בלק].

הטעם שאמר הרה"ק מזידיטשוב בעצמו מדוע אינו אומר, "לא ניתן להאמר, ובפרט לכתבו בספר". כך כותב רבינו במהדורא ח' אות ל"ה. אולם במהדורא ט' אות צ"ה גילה לנו רבינו טעם זה. והביא על-כך שני נוסחאות. נוסח א' הוא שאמר הרה"ק מזידיטשוב:

"איך אפתח פי בפרשה זו - שהרשע הלז [בלעם] פתח פיו (ודיו במה שהשי"ת הפכו לטובה כבר)".

נוסחא אחרת "לגמרי" שמע רבינו, שאמר בעל העטרת צבי:

"איני צריך עוד לומר תורה בפרשה זו, כי כבר נאמרו ונדפסו חידושיי... בזוהר הק' פ' בלק בשם ה'ינוקא!".

ומסיים רבינו, שכידוע החזיק הרה"ק מזידיטשוב את עצמו, וכן החזיקו כמה צדיקים בדורו - כי הוא ה' פ"א נשמת ינוקא קדישא...

מוסיף על-כך רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע, ש"הטעם שהגיד הוא כנראה בטח רק כדי להסתיר טעם העיקרי".

הטעם שרואה רבינו בעל מנחת אלעזר בזה הוא על-דרך ששגור בפי חסידים בשם צדיקים, שלכן לא נזכר שמו של משה רבינו בפרשת תצוה, כי יום פטירתו - ז' אדר - חל לעולם בפרשת תצוה. וכן מרמזים לפלא, שבספר נועם אלימלך לא נמצא כלל על פרשת ויקהל, כי לעולם חל יומא דהילולא דילי' - כ"א אדר - בפרשת ויקהל.

"וכן הראיתי גם אנכי, יום פטירת קדוש זקני זי"ע מדינוב, ח"י טבת, חל או בפרשת ויחי או בפרשת שמות. ובשני הפרשיות האלו, לא נמצא רק מעט מזעיר בספרו אגרא דכלה. ובפרשת שמות (אשר בה חל יומא דהילולא הנ"ל רובא דרובא) נדפס "חסר הסיום חבל על דאבדין ולא משתכחין ולא נמצא יותר בכת"ק", ובכל הפרשיות שם נמצא הרבה עשרה פעמים ככה ויותר".

ועל-דרך זה הוא בנוגע להרה"ק בעל עטרת צבי, כי יום הסתלקותו - י"א תמוז - חל תמיד בפרשת בלק... והוא "פלא אשר נטמן ברמז אש קודש בחיים חיותו", שלא אמר תורה. "וברוח קדשו הגיד טעמים אחרים".

אבקש גם לחזור ולקבל על עצמכם
ללמוד שיעורים קבועים בספרי רבותינו הקדושים זי"ע...
ולהרבות עוד להגות בספרי רבותינו הקדושים איש לפי כוחו,
ובפרט בשבתות וימים טובים, שהם חיות נפשנו.

ממכתב קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
להתאספות אנ"ש בארה"ק בשבת שלפני ב' סיון תשס"ט

